

Aki egyszer majd higgadtan, előítélet és fölényeskedő becsmérlés nélkül üti fel ezt a mindössze háromszáz példányban megjelent könyvet, döbbenten, sőt talán épp örömmel veszi észre, hogy a sokszor elmarasztalt, bár ugyanakkor sokszor megénekelt álmos Szabadkán — és Vajdaságban is, mert hát az Életjel oda is kisugárzott — néha-néha bi-

zony egészen izgalmas dolgok történtek.

Csak ki ezért, ki azért, nem mindig akarta ezt észrevenni. Pedig illett volna. Százszorta, ezerszerte észrevenni, hogy az Életjel elszórt magja kikelt — és „a régi harcokat halatva, az elfutó mát vallatva”: Életfává terebélyesedett!

SZÜCS Imre

KÉZEN FOGVA A TÖRTÉNELEMMEL

MIHAILO LALIC: *Hadiszerencse*.

Fordította: Dudás Kálmán.

Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

A mese azért szép, mert tele van alapigazságokkal, bár irrealitása vitathatatlan. A győztes a legszegényebb, a legkisebb, a legeszesebb. Ezzel szemben a történelmi igazság paradox igazság, így nem szép, inkább bonyolult, szövédményes, minden állhatatosság nélküli, időmészto, végzetyszerű, törvényszerű folyamatosság.

Vannak, akiknek az élet csak kaland, sok „jéggel”, kicsúszkált nadrággal, örökké lengő vitorlával. A cáfolat erre — hogy ez nem így van — Mihailo Lalic *Hadiszerencséje*. Ez a regény történelmi mérleg, melynek billenése — fizikai értelemben — sosem lehet arányos. Az író precizitással, belső érzéssel átítatott kor-képet tár elénk a Crna Gora hegyvidéke között élő emberek sorsában. Ember, táj, társadalom, történelem kézen fogva jár, bilincsel összefogva. Az író vezeti őket, különös elhivatottsággal, az emberi felelősség megejtő, de szigorú fontosságával. A két világháború előtti és közti hangulatot e népközösség — melyek között ott találjuk a montenegróiakat, ószerbeket, felső brzakokat, lakacokat, törököket, ljevorekaiakat — híven tükrözi. Lalic narrátor, jó narrátor, de nem cselekményen kívül álló személy, a figyelmet végig ébren tartja, mondanivalóját az em-

beri sorsok legmélyebbjéről meríti olyannyira, hogy szinte észrevétel nélkül bármelyik balkáni népcsoport azonosíthatná, átélhetné életét, történelmét, természetesen a helyszínen, az adatok és az események eltérő változatával. Mi az, ami mégis közös?! A bélyeg — a fél évezredes török elnyomatás, amely a balkáni népekre nehezedett —, ami nem új keletű, a nyomait nehéz lemosni, el-tüntetni. A naiv olvasó azt mondhatná: kis közösség, kis probléma, de az író felnyitja szemünket, világnézetekben gondolkodik, és meggyőz bennünket arról, hogy kis nép, kis probléma nincs. A feudalizmust felváltja a kapitalizmus, a fejedelmi udvart a monopólium. Látszólag értelmetlenül hullajtja vérét az ember, a gyűlölködés, a népfaji megkülönböztetés egy majdani — még láthatatlan — egyetértés, világbéke elő-ménye. A kifordult gyökér visszaka-pasztkodik az ősi földre az újravirágzás gyönyörű reményével. Lalic nem pesszimista — hiszen ez nem lehet írói magatartás —, végsőkéig hisz a hadiszerencsében, és ezt elhi-teti az ő kis közösségével, sőt ve-lünk is; ha csata van, kell, hogy szerencse is legyen. Ez természetes hit, természetes motiváció.

A regényben helyet kap még az egyik legszebb és leggyötrelmesebb

emberi megnyilvánulás, a szerelem. Finoman szövődik az eseményekkel, majdnem bocsánatkérően bújik meg a sorok között. Jelen esetben a párkapcsolat olyan ritka fajtájával találkozunk, amely mentes minden vad tombolástól, erotikától, ez az érzelmi tisztaság már fájó, vergődő, de irigylésre méltó felemelő.

Mihailo Lalić polihisztor, bámulni való otthonossággal mozog a filo-

zófia, a pszichoanalízis, a galaktika, az etnográfia, az etnológia, a latin nyelv, sőt a zene világában is.

A fordítás komoly, alapos tudást és átlényegülést követel. Dudás Kálmán, a neves költő és műfordító — ez évi Julije Benešić-díjas — találkozására a művel nemes ötvözet, az eredetiség magas értékű visszaadása, tolmácsolása.

BARANOVSKY Edit

ISMÉT KÖZÖTTÜNK

JOSIP KLARSKI: *Večnost trenutaka.*

Radnički univerzitet „Veljko Vlahović” — Opštinski odbor Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata, Subotica, 1978.

A könyv szerelmesei közül sokan tudják, hogy Josip Klarski, az idősebb korosztályba tartozó szabadkai író, vajdasági síkságunk irodalmában egyike a legsajátosabb jelenségeknek. Született prózaíró, műves elbeszélője e vidéknek és annak, amely nem bővelkedik éppen epikai szellemekben. Magában hordozza a klasszikusat és az újszerűt is, tehát mindazt, ami minden idők igazi elbeszélőjévé teszi: elragadtatást és éberséget, álomszerűt és valóságot, fikciót és dokumentumszerűt, egyediséget és tárgyilagosságot, az „eltolódott” és a „valós” szemléletet egyidejűleg. Don Quijote és Sancho Pansa egy személyben. Filozófiai kifejezéssel élve: dialektikus. Egyszerű emberi szóval: humanista.

Műveinek minden eddigi kritikusa megegyezik abban, hogy rendkívüli irodalmi jelenség, amely jellegzetességeiről ismerhető fel. Mind felfelé íveléséről, mind zuhanásáról. A *Tajni život odbornika* (A képviselő-testületi tag titkos élete) című regényén kívül megjelent tíz elbeszélése is, amelyek a vajdasági irodalom legjobb alkotásai közé tar-

toznak. Ehhez mindenképpen hozzá kell tennünk, hogy könyve az olvasók körében rendkívüli fogadtatásban részesült, amit az eladott könyvek példányszáma is igazol.

Legújabb kötete, a *Večnost trenutaka* (A pillanat örökkévalósága), a *Pokojnikov brai* (Az elhunyt testvére) és a *Hronika pakla* (A pokol krónikája) című kötetekben megjelent elbeszélésekből ad válogatást, amelyhez hozzáadott még egyet (e könyvben a leghosszabbat), az *U krugu sugbine* (A sors vonzásában) címűt. Megtalálhatók tehát benne a már jól ismert, antológiai értékű munkák, amelyekhez most az új alkotás is csatlakozik. Kiemelkedik közülük a Martin Vidakról — erről a vajdasági Nikoletina Bursacról — szóló sorozat elbűvölő, olvasmányos, nagyszerű humoros részleteivel, jól eltalált jellemeivel.

A könyvet Szilágyi Gábor szabadkai festőművész realista rajzai illusztrálják, és Boško Krstić tájékoztató, ajánló és olvasásra ösztönző előszava egészíti ki, amelyben Josip Klarski prózájának alapelemeit